

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»**

ВІТЧИЗНЯНА НАУКА НА ЗЛАМІ ЕПОХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
(17 листопада 2018 року)**

№46

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

Рада молодих учених університету

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
**«ВІТЧИЗНЯНА НАУКА НА ЗЛАМІ ЕПОХ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

17 листопада 2018 року

Вип. 46

Збірник наукових праць

Переяслав-Хмельницький – 2018

УДК 001(477)«19/20»
ББК 72(4Укр)63
В 54

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2018. – Вип. 46. – 519 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Коцур В.П. – доктор історичних наук, професор, академік НАПН України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Базалук О.О. – доктор філософських наук, професор

Доброскок І.І. – доктор педагогічних наук, професор

Воловик Л.М. – кандидат географічних наук, доцент

Євтушенко Н.М. – кандидат економічних наук, доцент

Руденко О.В. – кандидат психологічних наук, доцент

Скляренко О.Б. – кандидат філологічних наук, доцент

Солопко І.О. – кандидат фізико-математичних наук, доцент

Кикоть С.М. – кандидат історичних наук (відповідальний секретар)

Збірник матеріалів конференції вміщує результати наукових досліджень наукових співробітників, викладачів вищих навчальних закладів, докторантів, аспірантів, студентів з актуальних проблем гуманітарних, природничих і технічних наук.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів і посилань несуть автори публікацій.

©Автори статей

©Рада молодих учених університету

©ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

ГЕОГРАФІЯ І ГЕОЛОГІЯ

УДК 502.171(1-751.3)(477.72)

*Наталя Пархоменко, Анастасія Поросюк
(Мелітополь)*

КОНСТРУКТИВНА МОДЕЛЬ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМОК У ПРИРОДООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА «АСКАНІЯ-НОВА ІМЕНІ ФАЛЬЦ-ФЕЙНА»

Конструктивно-географічний підхід у галузі раціонального природокористування започатковано в Україні відносно невеликий відрізок часу, але має достатньо високу соціальну необхідність. Саме цей напрям має змогу відповісти на важливі питання, що постають у сфері природоохоронної діяльності для регулювання відносин Людина-Природа.

Ключові слова: *природокористування, природоохоронна діяльність, природа, людина, заповідник.*

The constructive-geographical approach in the field of rational nature management has been launched in Ukraine for a relatively small period of time, but it has a rather high social necessity. It is this direction that can answer the important questions that arise in the sphere of nature protection activity for regulating the relations of Man-Nature.

Key words: *nature management, nature protection, nature, person, reserve.*

Необхідність обґрунтування конструктивно-географічного підходу в природоохоронній діяльності простежується в працях видатних українських науковців першої половини ХХ сторіччя. Саме тоді було зроблено спроби побудувати конструктивні моделі відносин між людиною та природою; конструювання та моделювання природного середовища з найоптимальнішими параметрами людського буття; теоретично-фундаментальні та практично-прикладні намагання оцінити реальний ресурс природного середовища та достовірно оцінити доцільність здійснення перетворювальних дій з можливим урахуванням сукупності усіх наслідків.

У цьому аспекті важливо не тільки оцінювання визначених природних умов і ресурсів з метою розміщення господарювання, але й сформувані перспективні напрями по збереженню компонентів природи, зміни їх характеристик з метою покращення їх станів, розробки системи моніторингу природних умов, явищ та ресурсів, а також привернення уваги до загострення географічних проблем в системі відносин Людина-Природа [2; 5,с.238-240; 6,с.177-179; 7,с.15-18].

Найрозвинутішою гілкою конструктивно-географічного пізнання природних компонентів, явищ та сил, раціонального природокористування в Україні був компонентний аналіз та оцінка природних ресурсів. У галузі мінеральних ресурсів її представляли насамперед такі відомі вчені, як: О.С. Вялов, В.І. Лучицький, В.В. Резніченко, М.Г. Світальський, В.О. Сельський, М.П. Семененко, В.С. Соболев, С.І. Субботін, Л.Г. Ткачук, Б.І. Чернишов; кліматичних ресурсів – П.І. Броунов, О.В. Клосовський, Й.Й. Косоногов, І.К. Половко, В.П. Попов, Б.І. Срезневський; водних – В.Б. Лебедев, А.В. Огієвський, Є.В. Опоков, С.М. Перехрест, Б.А. Пишкін, Г.І. Швець; земельних ресурсів – Н.Б. Вернандер, Г.М. Висоцький, Г.Г. Махов, О.Г. Набоких, П.М. Першин, О.Н. Соколовський.

Видатними дослідниками конструктивної географії рослинних ресурсів були: М.І. Вавілов, А.У. Криштофович, Є.М. Лавренко, В.І. Липський, В.О. Поварніцин, П.С. Погребняк, Г.І. Танфільєв, О.В. Фомін. Фауністичні ресурси у конструктивно-

географічному аспекті вивчали М.Л. Андрусов, О.О. Борисяк, І. Крокос, М.В. Павлова, І.Г. Підоплічко [3,с.23].

Було започатковано формування концепцій, що мали комплексний характер і стосувалися загальних тенденцій розвитку, раціонального освоєння, охорони та відтворення природних продуктивних сил, до яких належать [8,с.11-13]: концепція рівноцінності та самостійності складових природних продуктивних сил; концепція допустимих меж змін, які нав'язуються людиною природі; концепція природозберігаючого освоєння природних продуктивних сил; концепція збереження генетичного фонду; концепція формування природоохоронних знань та світогляду та ін.

Великий вплив на формування конструктивного мислення та підходу у природоохоронній діяльності було внесено з включенням до методологічної бази методу моделювання.

Об'єктом географічного моделювання є географічні системи або процеси, які в них відбуваються і дають змогу моделюванню географічних систем. Практично всі моделі, які застосовують у конструктивній географії – імовірнісні. Імовірність – це міра можливості виникнення яких-небудь випадкових подій за тих чи інших умов.

Процес моделювання належить до дослідження будь-яких географічних об'єктів, систем, явищ, процесів шляхом побудови і вивчення її конструйованих моделей. Ця дія спрямована на побудову відповідності моделі природним територіальним системам з метою імітування їх реакцій та відповідей. Таким чином, весь процес моделювання спрямований на імітування і на цій основі є можливість вивчення закономірностей просторово-часової організації (у тому числі функціональної) географічних систем.

Основними етапами моделювання постають: 1) описова інформація моделі процесу або явища, того що відбувається і за яких умов вірогідний досліджуваний процес; 2) визначення логічного алгоритму, тобто переведення інформаційної моделі на мову математики; 3) дослідження функціонування моделі та опис станів її компонентів.

У повному обсязі концептуально та з методами географічного моделювання це застосовується у такому напрямку природоохоронної діяльності як заповідна справа. В межах України заповідна справа пройшла достатньо довгий шлях формування та розвитку. А саме з періоду засвоєння господарчою діяльністю півдня України, яка активно розпочалася з ініціативи уряду німецького герцога Ангальт-Кетена Фердинанда приблизно з 1820-х років, який постійно шукав нові шляхи розвитку своєї економіки та відродження ангальтської державності. Найбільш результативна схема природокористування створювалася на землях сім'ї Фальц-Фейнів, в якій особливо виділяється господарство Фрідріха Фальц-Фейна. Завдяки цій історичній особі створено унікальний природно-заповідний та господарський комплекс, який міг би стати найбільш вдалою моделлю природокористування на півдні України. Але дуже скоро він зрозумів, що подальша експлуатація степів в режимі випасу, який склався наприкінці XIX ст. призведе до остаточної втрати їх природного стану. В 1883 р. він виділив в Асканії-Нова для збереження туземної фауни 8 десятин степу і завіз бабаків, що було першою спробою в світі захисту дикого степу, поклавши початок великому заповідному ділу – створенню біосферного заповідника «Асканія-Нова», який сьогодні з почесністю носить ім'я свого засновника [1,4].

Сьогодні біосферний заповідник «Асканія-Нова ім. Фальц-Фейна» – ключова природоохоронна територія в Україні, ядро якої репрезентує Присивасько-Приазовську низовинну область, Причорноморсько-Приазовської сухостепової провінції. Природне ядро репрезентує сухий типчаково-ковилловий степ, площа якого складає 11054 га, з них 89,5% – цілина і 10,5% – перелоги [1; 4,с.3]. Рослинний покрив представлений степовою зональною рослинністю (87% цілини) та лучною інтразональною (12%), чагарникова і водно-болотна разом складають 1%. У фітоценозах плакорного степу панують багаторічні щільнодернинні злаки та різнотрав'я. Найбільшу значущість мають формації костриці валіської (*Festuca valesiaca* Gaud) – 31%, ковила Лессінга та української (*Stipa lessingiana*, *S. ucrainicab*) – 32%, ковили волосистої (*Stipa capillara*) – 10%. У подах домінують крупнозлакові лучні формації

пір'їв подового, повзучого і середнього (*Elgtrigia pseudocaesia*, *E. repens*, *E. intermedia*), осок ранньої та чорноколосої (*Carex praesox*, *C. melanostachya*), бекманії звичайної (*Beckmannia eruiciformis*), а також болотні – очерету південного (*Phragmites australis*), рогозів широколистого і вузьколистого (*Typha latifolia*, *T. Angustifolia*), сусака зонтичного (*Butomus umbellatus*). До Червоної книги України віднесено 30 видів флори, з них 4 види лишайників, 4 – мікобіоти та 73 види фауни, до Європейського червоного списку – 12 видів флори і 16 – фауни, до списків видів, що охороняються Бернською конвенцією – 203 види фауни і 3 – флори [1; 4,с.7].

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Гавриленко В.С., Дрогобич Н.Ю., Моргун Є.М. та інші. Біосферний заповідник «Асканія-Нова» ім. Ф.Е. Фальц-Фейна УААН. Типчаково-ковилловий степ. Харків: Наддніпряночка, 2007. 10 с.

2. Даценко Л.М., Молодиченко В.В., Непша О.В. та ін. Північно-Західне Приазов'я: геологія, геоморфологія, геолого-геоморфологічні процеси, геоecологічний стан: монографія. Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. 308 с.

3. Жупанський Я.І. Історія географії в Україні: Посібник. Чернівці: Технодрук. 2006. 275 с.

4. Кваша С.В., Бойко В.М. Херсонська область. Природа, населення, господарство: Посібник. Херсон: Айлант. 2004. 82 с.

5. Непша А.В., Сапун Т.А. Геоecологические проблемы использования геологической среды человеком // Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих учених до 95-річчя Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (8 грудня 2017 р.). Мелітополь: Видавництво МДПУ імені Богдана Хмельницького. 2017. С.238-240.

6. Непша О.В., Іванова В.М. Екологічні проблеми використання геологічного середовища людиною // Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді: матеріали регіональної науково-практичної конференції студентів і молодих учених (02 грудня 2016 р.) / Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького. Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2016. С.177-179.

7. Прохорова Л.А., Сапун Т.О., Стецишин М.М. Екологічний стан геологічного середовища Херсонської області // Історико-географічний дискурс проблем геосфери: матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 16 травня 2016 р. Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. С. 15-18.

8. Руденко В., Чернюх О. Рукописна економіко-географічна спадщина проф. А.С.Синявського // Історія української географії. Вип. 5. Тернопіль. 2002. С.11-13.

Науковий керівник: кандидат геологічних наук, доцент Прохорова Л.А.